

**BUDJET TASHKILOTLARIDA SMETA TUZISH TARTIBINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Iskandarov Amirbek Otabekovich

O'zbekiston Respublikasi bank moliya akademiyasi tinglovchisi

Mamlakat byudjetida markazlashtirilayotgan mablag'lar davlat hukumati organlari va hududiy o'z-o'zini boshqarish organlari faoliyatining moliyaviy asosini tashkil etib, ular hukumat va hududiy hokimiyat organlari tomonidan tegishli funksiyalar va vazifalarning bajarilishi ta'minlaydi. Davlat byudjetining barqarorligi mamlakat iqtisodiyoti va eng avvalo, uning ijtimoiy sohasi holatini xarakterlaydigan eng muhim ko'rsatkichlardan biridir. Zamonaviy byudjetni barpo etish mamlakat iqtisodiyoti oldida turgan juda keskin o'zgarishlarni amalga oshirish sharoitida sodir bo'lib, ular o'z navbatida, byudjetning oldida turgan birinchi darajali vazifalarni ham aniqlab berdi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Miriyoyev ta'kidlaganlaridek, "O'tgan yil yakunlarini sarhisob qilar ekanmiz, avvalambor shuni ta'kidlashimiz kerakki, global jahon pandemiya hali-beri saqlanib qolayotgan jiddiy muammolarga qaramasdan, 2024-yilda O'zbekiston o'z iqtisodiyotini barqaror sur'atlar bilan rivojlantirishni davom ettirdi, aholi turmush darajasini izchil yuksaltirishni ta'minladi, dunyo bozoridagi o'z pozitsiyasini mustahkamladi. Bu davrda mamlakatimiz yalpi ichki mahsuloti 5,3 foizga o'sdi, sanoat ishlab chiqarish hajmi 5 foizga o'sishi, qishloq xo'jaligi 3,7 foizga, 2023 yilda 450 trln so'mlik bozor xizmatlari ko'rsatilib, 2022-yilga nisbatan 13 foizga o'sishi kutilmoqda."¹

Budjet tashkilotlari O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlangan budjetdan mablag' bilan ta'minlash normativlari asosida smeta va shtatlar jadvalini mustaqil ravishda ishlab chiqadilar va tasdiqlaydilar.

Smeta - notijorat faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotning maqsadga yo'naltirilganligi nuqtai nazaridan pul mablag'larining tashkil topishi va

¹ 2024-2026 Byudjetnoma
www.tadqiqotlar.uz

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

sarflanishi to'g'risidagi axborotni o'zida mujassamlashtiruvchi moliyaviy

rejasidir. Ish haqini to'lashga va joriy faoliyatga xarajatlar budjetdan ajratilganligini, shuningdek mablag'larning maqsadliligi va choraklar bo'yicha taqsimoti hajmini belgilovchi hujjatdir. Xarajatlar smetasi mohiyatini quyidagi rasm ma'lumotlaridan ham kengroq tushunish mumkin.

Ro'yxatdan o'tkazish mazkur budjet tashkiloti xarajatlarini moliyalashtirish (to'lash), budjet parametrlari tasdiqlangan paytdan boshlab 40 kundan kechiktirmay moliya organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Xarajatlarning I va II guruhlariga kiritilgan budjet tashkilotlari xarajatlari birinchi navbatda moliyalashtiriladi (to'lanadi). Bunda II xarajatlarning guruhiga tegishli mablag' o'tkazmasdan I guruh xarajatlarini amalga oshirish taqiqlanadi.

Kapital qo'yimalarga ajratmalar (III guruh xarajatlari) joriy Budjet yili uchun tasdiqlangan Respublika investitsiya dasturiga muvofiq qurilishlarning aniq ro'yxatlariga muvofiq ajratiladi.

Yagona g'azna hisob raqamida, shuningdek hududiy g'aznachilik hisob raqamida birinchi va ikkinchi guruhlar bo'yicha to'lanmagan xarajatlar summasidan ortiq mablag'lar mavjud bo'lganda ortiqcha summa miqdorida uchinchi va to'rtinchi guruhlar bo'yicha xarajat qilishga ruxsat etiladi.

Xarajatlarning I va II guruhlarini respublika va mahalliy budjetlardan xarajatlarini moliyalashtirish (to'lash) smetalarga va Budjet xarajatlari

Budjetdan mablag' oluvchilarni xarajatlar guruhlari bo'yicha davlat budjetidan moliyalashtirish

I. Ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar (bolali oilalarga nafaqalar, kam ta'minlangan oilalarga moddiy yordam, stipendiyalar va boshqalar)

II. Ish haqiga qo'shimchalar

III. Kapital qo'yimlar (Davlat investitsiya dasturlariga kiritilgan aniq ro'yxatlarga muvofiq)

IV. Boshqa xarajatlar

ro'yxatlariga, ularga kiritilgan o'zgartirishlarni hisobga olgan holda, shuningdek oldingi hisobot davri uchun belgilangan baholash ko'rsatkichlarining bajarilishiga muvofiq har oyda amalga oshiriladi.

2-rasm. Budjetdan mablag' oluvchi tashkilotlar smetalaridagi xarajatlarning tarkibi²

Kapital qo'yilmalarni va boshqa xarajatlarni moliyalashtirish (to'lash) Budjetga mablag'lar tushishiga qarab har oyda amalga oshiriladi.

Shuningdek, so'nggi yillarda butun dunyo bo'ylab o'zining ham iqtisodiy, ham ijtimoiy zararini ko'rsatayotgan pandemiya tufayli ko'plab davlatlarning asosiy xarajatlari sog'liqni saqlash sohasiga sarflanmoqda. Bunday holatni mamlakatimizda ham yuzaga kelishi hamda davlat byudjeti tarkibida davlat qarzlarni qaytarish bo'yicha xarajatlarning ham ortishi davlat byudjeti xarajatlari tarkibida ta'lim xarajatlarining ulushini past darajada qolishiga sabab bo'lmoqda.

Yuqoridagi 2024-yil uchun ta'lim xarajatlar pragnozini tahlil qiladigan bo'lsak Ta'lim xarajatlar asosan to'rtta asosiy kategoriyaga bo'lingan. Ta'lim sohasiga 69 076 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lib shundan:

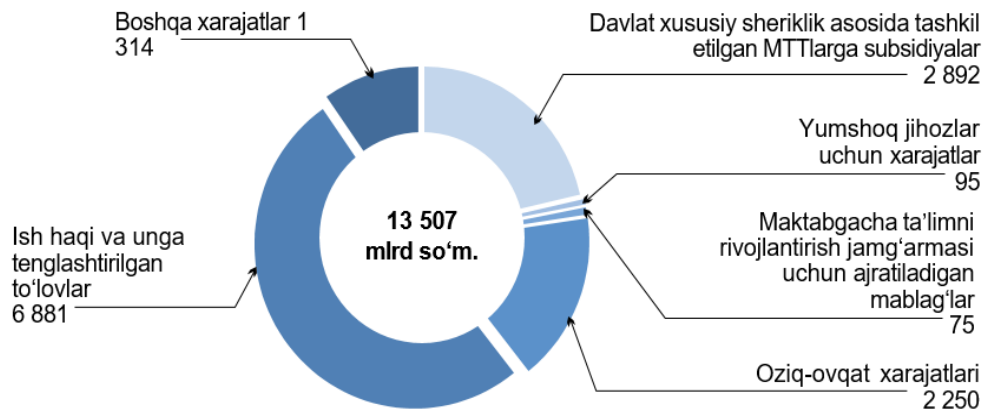
Maktabgacha ta'lim xarajatlari 13 507 milliard so'mni jami ta'lim xarajatlarining qariyb 20% tashkil etadi. Maktabgacha ta'limga ajratilayotgan xarajatlar yildan-yilga o'sib bormoqda bolalik ta'limiga katta sarmoya kiritilayotganini anglatadi. Bu esa albatta yoshlikdan boshlab mustahkam ta'lim poydevorini qurish uchun strategik maqsad hisoblanadi hamda bu kognitiv va ijtimoiy rivojlanish uchun juda muhimdir.

Ta'lim xarajatlarining ichida umumiy o'rta ta'lim 42 894 milliard so'm so'mni tashkil etgan. Umumiy ta'lim xarajatlarining eng ko'pi ya'ni 62 foizini tashkil etadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining davlat va oilaviy turlarining ortishi va ushbu sohada davlat-xususiy sheriklikning yanada rivojlanishi hisobiga bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrovini oshirish rejalashtirilgan

---

² B.I.Nurmuhammedova "Davlat byudjeti" O'quv qo'llanma. TOSHKENT "IQTISOD-MOLIYA" 2018. 196-197-bet.
www.tadqiqotlar.uz

3-rasm. Maktabgacha ta'lim xarajatlari tarkibi, 2024 yil uchun prognoz, mlrd so'm³

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining davlat va oilaviy turlarining ortishi va ushbu sohada davlat-xususiy sheriklikning yanada rivojlanishi hisobiga bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrovini oshirish rejalashtirilgan

Ish haqi va ijtimoiy to'lovlar ulushi o'sishi maktab ta'limini rivojlantirish doirasida, maktab o'qituvchilari va direktorlarini rag'batlantirishni takomillashtirish choralarining amalga oshirilishi natijasidir. Jumladan, o'qituvchilar ish haqi sinfdan tashqari ish uchun 15,0%, ishda ko'rsatgan yuqori ko'rsatkichlari va maktab ta'lim jarayoni sifatini oshirishda qo'shgan hissasi uchun 25,0% oshirildi. Barcha maktablarda Direktorlar jamg'armasi tashkil etilgan. Unda o'qituvchilarga rag'batlantiruvchi to'lovlar uchun ish haqi fondining 15,0% miqdorida qo'shimcha byudjet mablag'lari o'tkaziladi.

Har bir guruh bo'yicha xarajatlar muassasalarning turlari va tadbirlarning yo'nalishlari bo'yicha aniqlashtiriladi.

3-jadval

Sog'liq saqlash tizimiga oid ma'lumotlar⁴

Nomi	Miqdori
Tibbiyot muassasalari	4 070 ta

³ Tegishli yildagi "Fuqarolar uchun byudjet" nashrlari asosida muallif tomonidan tuzilgan

⁴ Tegishli yillardagi "Fuqarolar uchun byudjet" nashrlari asosida muallif tomonidan tuzilgan

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

Shtat birliklari	486 123 ta
Koyka o‘rinlari soni	118,8 ningta
Shifokorlar soni	114,3 ming kishi
Kichik tibbiyot xodimlari	259,2 ming kishi

Fuqarolar uchun byudjet loyihasidagi ma'lumotlarga ko'ra 2024-yilda sog'liqni saqlash sohasiga xarajatlar 33 439.3 mlrd so'm ajratilishi ko'zda tutilmoqda.

Budjet tashkilotlarida smeta tuzish va tasdiqlash tartibini takomillashtirish, moliyaviy boshqaruvni samarali tashkil etish va budjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirishda bir qancha xulosalarni keltirish mumkin. Jumaladan:

- Raqamli platformalar va dasturlar orqali smeta tuzish jarayonini soddalashtirish va tezlashtirish.
- Smeta ijrosini kuzatish va nazorat qilish uchun doimiy monitoring tizimini joriy etish, hisobot berish mexanizmlarini kuchaytirish.
- Smeta tuzish va tasdiqlash jarayonlarining samaradorligini baholash uchun har chorakda tahlil va hisobotlar taqdim etilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Nurmuxamedova B.I., Srojiddinova Z.X., Sugirbayev B.B. O'zbekiston Respublikasida ta'lim xarajatlarini rejalashtirish. T: «INFO CAPITAL GRUP» - 2013- y.
2. “Budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilarning xarajatlar smetasi va shtat jadvallarini tuzish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida” O'zbekiston Respublikasi moliya vazirining buyrug'i, 15.12.2014 yilda ro'yxatdan o'tgan, ro'yxat raqami 2634.
3. Fuqarolar uchun byudjet-2023. <https://openbudget.uz/boards/humans>
4. <http://www.lex.uz> (O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi sayti)
5. Jumaniyozov, I. (2020). ISSUES OF ENSURING THE TRANSPARENCY OF SOVEREIGN WEALTH FUNDS. International Finance and Accounting, 2020(5), 1.

6. Jumaniyazov, I. (2020). FOREIGN EXPERIENCE IN THE ACTIVITIES OF SOVEREIGN FUNDS. *International Finance and Accounting*, 2020(2), 1.
7. Jumaniyazov, I. T. (2021). Transparency Is A Key Indicator Of The Activity Of Sovereign Wealth Funds. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, 3(05), 30-37.
8. Jumaniyazov, I., & Xaydarov, A. (2023). The importance of social insurance in social protection. *Science and Education*, 4(1), 1033–1043. Retrieved from <https://opscience.uz/index.php/sciedu/article/view/4941>
9. Inomjon, J. (2023). GENDER BYUDJETLASHTIRISHDA DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATINING O'RNI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(6), 1187-1191.
10. Бахронов, Ж., & Жуманиязов, И. (2023). Партисипатор бюджетлаштириш ва уни Ўзбекистонда қўллаш долзарблиги. *Science and Education*, 4(2), 1486–1493. Retrieved from <https://opscience.uz/index.php/sciedu/article/view/5234>
11. Davlatboyeva, M. S. qizi, & Jumaniyazov, I. T. (2023). Yashil byudjetlashtirish va uni O'zbekistonda joriy etish istiqbollari. *Science and Education*, 4(2), 1509–1516. Retrieved from <https://opscience.uz/index.php/sciedu/article/view/5237>
12. Jumaniyazov, I. T. (2019). Evaluation criteria for the efficiency of sovereign funds. *Global science and innovations 2019: Central Asia. In International scientific conference.–Nur-Sultan (Kazakhstan) (Vol. 340, pp. 226-229).*
13. Jumaniyazov, I. T., & Abdurahmonov, Q. (2023). TIKLANISH VA TARAQQIYOT JAMG'ARMASINING BANKLAR FAOLIYATIDAGI ISHTIROKI. *PEDAGOGS jurnali*, 35(4), 139-146.
14. Asror, A., & Inomjon, J. (2023). O'ZBEKISTONDA DAVLAT BOSHQARUV ORGANLARI ISH HAQI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI. *PEDAGOGS jurnali*, 35(4), 128-138.

15. I.T.Jumaniyazov, & I.A.Mingboyev (2023). Gender budgeting and prospects for its implementation in Uzbekistan. *Science and Education*, 4 (5), 1518-1523.
16. Turayevich, J. I., & Akmal o'g'li, S. M. (2023). INVESTITSION LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHDA TIKLANISH VA TARAQQIYOT JAMG'ARMASINING O'RNI. *PEDAGOGS* jurnali, 35(4), 147-157.
17. Jia, X., Cui, Y., Patro, R., Venkatachalam, S., Kanday, R. & Turayevich, J. (2023). Application of fractional-order nonlinear equations in coordinated control of multi-agent systems. *Nonlinear Engineering*, 12(1), 20220335. <https://doi.org/10.1515/nleng-2022-0335>
18. Abdullaev Aybek Nazarbaevich, Jumaniyazov Inomjon To'raevich, Sabirov Mirza Qilichbayevich, & Gulomov Ibrokhim Rustam ugli. (2024). Development Of China's Sovereign Wealth Funds. *Wire Insights: Journal of Innovation Insights*, 2(1), 1–8.